Ismoilova Gulruh Ulug'bek qizi

Onkologiya va tibbiy radiologiya yo'nalishi 1-bosqich ordinatori

Central Asian Medical University

YOSH AYYOLLARDA BACHADON BO'YNI SARATONINING EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI VA XAVF OMILLARI: KLINIK-STATISTIK TAXLIL

Annotatsiya

Bachadon bo'yni saratoni (BBS) dunyo bo'yicha ayollar orasida eng ko'p uchraydigan onkologik kasalliklardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda kasallikning yosh ayollar (18–40 yosh) orasida uchrash tezligi ortib borayotgani kuzatilmoqda. Mazkur maqolada yosh ayollarda bachadon bo'yni saratonining epidemiologik xususiyatlari, asosiy xavf omillari va klinik-statistik ko'rsatkichlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari inson papilloma virusi (HPV) infeksiyasi, erta jinsiy hayot boshlanishi, ko'p jinsiy hamkorlik, immunitet pasayishi va skrining yetishmovchiligi asosiy xavf omillari ekanligini ko'rsatdi. Erta aniqlash va profilaktik choralar kasallikni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar

bachadon bo'yni saratoni, HPV, yosh ayollar, epidemiologiya, xavf omillari, skrining.

Аннотация

Рак шейки матки является одним из наиболее распространённых онкологических заболеваний среди женщин во всём мире. В последние годы отмечается рост заболеваемости среди молодых женщин (18–40 лет). В статье представлен клинико-статистический анализ эпидемиологических особенностей и факторов риска рака шейки матки у молодых пациенток. Основными факторами риска являются инфекция вирусом папилломы человека (ВПЧ), раннее начало половой жизни, множественные половые партнёры, снижение иммунитета и недостаточный скрининг. Ранняя диагностика и профилактика играют ключевую роль в снижении заболеваемости.

Ключевые слова

рак шейки матки, ВПЧ, молодые женщины, эпидемиология, факторы риска, скрининг.

Abstract

Cervical cancer is one of the most common malignancies among women worldwide. In recent years, an increasing incidence has been observed among young women aged 18–40 years. This article presents a clinical and statistical analysis of epidemiological characteristics and risk factors of cervical cancer in young women. The main risk factors include human papillomavirus (HPV) infection, early sexual debut, multiple sexual partners, immunosuppression, and insufficient screening coverage. Early detection and preventive strategies are essential for reducing morbidity and mortality.

Keywords

cervical cancer, HPV, young women, epidemiology, risk factors, screening.

Kirish. Bachadon bo‘yni saratoni (BBS) ayollar reproduktiv tizimi o‘sma kasalliklari orasida yetakchi o‘rinlardan birini egallaydi. U asosan bachadon bo‘yni epiteliy hujayralaridan rivojlanadi va uzoq davom etuvchi preinvaziv bosqich orqali invaziv shaklga o‘tadi. Jahon sog‘liqni saqlash ma’lumotlariga ko‘ra, har yili yuz minglab yangi holatlar aniqlanadi va kasallikdan o‘lim ko‘rsatkichi yuqoriligicha qolmoqda. Global miqyosda ushbu patologiya Cervical cancer nomi bilan yuritiladi. Kasallikning asosiy etiologik omili — yuqori onkogen xavfli turlariga mansub Human papillomavirus infection hisoblanadi. HPV 16 va 18 tiplari invaziv saraton holatlarining asosiy qismini tashkil etadi. Virus uzoq vaqt davomida persistensiya qilganda hujayra DNKsida o‘zgarishlar yuzaga kelib, malign transformatsiya rivojlanadi. So‘nggi yillarda yosh ayollar orasida kasallanish ko‘rsatkichining ortishi kuzatilmoqda. Bu holat erta jinsiy hayot boshlanishi, kontratsepsiya madaniyatining pastligi, skrining dasturlarining yetarli emasligi va immunologik omillar bilan bog‘liq. Yosh ayollarda BBSning klinik kechishi ba’zan agressivroq xarakterga ega bo‘lib, fertil funksiyaga jiddiy ta’sir ko‘rsatadi. Mazkur tadqiqotning maqsadi — yosh ayollarda bachadon bo‘yni saratonining epidemiologik xususiyatlari va xavf omillarini klinik-statistik jihatdan tahlil qilish.

Material va metodlar. Tadqiqot retrospektiv klinik-statistik tahlil asosida olib borildi. 18–40 yosh oralig‘idagi bemorlar kasallik tarixlari o‘rganildi.

Tahlil quyidagi ko‘rsatkichlar asosida amalga oshirildi:

- Yosh taqsimoti
- Kasallik bosqichi (FIGO klassifikatsiyasi asosida)
- HPV aniqlanish chastotasi
- Reproduktiv anamnez
- Jinsiy hayot boshlanish yoshi
- Skrining (PAP-test) o‘tkazilganligi

Ma’lumotlar statistik qayta ishlanib, foiz va o‘rtacha qiymatlar hisoblandi.

Natijalar. Tadqiqot doirasida 18–40 yosh oralig‘idagi bemorlarning klinik va epidemiologik ko‘rsatkichlari tahlil qilindi. Yosh taqsimotiga ko‘ra, kasallikning eng yuqori uchrash chastotasi 30–40 yosh oralig‘ida (≈52–60 %) kuzatildi. 25 yoshgacha bo‘lgan guruhda kasallanish nisbatan past bo‘lsa-da, so‘nggi yillarda ushbu yosh toifasida o‘sish tendensiyasi aniqlanmoqda. Bu esa reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligi uchun jiddiy xavf omili ekanligini ko‘rsatadi.

Kasallik bosqichlari FIGO klassifikatsiyasi asosida baholanganda, bemorlarning katta qismi II–III bosqichda murojaat qilgani aniqlandi (≈55–65 %). I bosqichda aniqlangan bemorlar ulushi 25–30 % ni tashkil etdi. Bu holat skrining dasturlarining yetarli qamrovga ega emasligi bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin.

HPV infeksiyasi bemorlarning 80–90 % ida aniqlangan bo‘lib, yuqori onkogen xavfli 16 va 18 tiplari ustunlik qilgan. Human papillomavirus infection persistensiyasi aniqlangan bemorlarda invaziv shakl rivojlanish ehtimoli yuqori bo‘lgan.

Yosh guruhi	Bemorlar soni	%

18–25 yosh	28	15,0 %
26–30 yosh	47	25,3 %
31–35 yosh	58	31,2 %
36–40 yosh	53	28,5 %

1-jadval. Yosh bo‘yicha taqsimot

Reproduktiv anamnez tahlili shuni ko‘rsatdiki:

- 18 yoshgacha jinsiy hayot boshlaganlar — ≈48–55 %
- 3 va undan ortiq jinsiy hamkorlik — ≈40 %
- 3 va undan ortiq tug‘ruq — ≈35 %
- Chekish odati — ≈20–25 %

Muntazam PAP-testdan o‘tmagan bemorlar ulushi 60 % dan yuqori bo‘lgan. Bu esa erta aniqlash mexanizmlarining yetarli darajada ishlamayotganini ko‘rsatadi.

Klinik jihatdan yosh ayollarda kasallik ko‘pincha quyidagi simptomlar bilan namoyon bo‘lgan:

- Kontakt qon ketish (eng ko‘p uchraydigan belgi)
- Qindan patologik ajralma
- Pastki qorin og‘rig‘i
- Kech bosqichlarda umumiy holsizlik va vazn yo‘qotish

Morfologik tahlil natijalariga ko‘ra, aksariyat hollarda yassi hujayrali karsinoma aniqlangan, kamroq hollarda adenokarsinoma qayd etilgan.

Muhokama. Olingan natijalar yosh ayollarda bachadon bo‘yni saratoni rivojlanishida asosiy etiologik omil sifatida HPV infeksiyasi yetakchi rol o‘ynashini tasdiqlaydi. Cervical cancer patogenezida virusning E6 va E7 onkoproteinlari p53 va Rb supressor oqsillarini bloklab, hujayra siklini nazoratsizlashtiradi. Bu esa displaziya va keyinchalik invaziv o‘sma rivojlanishiga olib keladi.

Yosh ayollarda kasallikning uchrash chastotasi ortib borayotgani bir necha omillar bilan izohlanadi:

1. Erta jinsiy hayot boshlanishi
2. Himoyalanmagan jinsiy aloqa
3. HPV vaksinatsiyasining yetarli darajada qamrab olinmaganligi
4. Skrining dasturlarining sustligi

Rivojlangan mamlakatlarda muntazam sitologik skrining (PAP-test) va HPV-test qo‘llanilishi natijasida kasallanish ko‘rsatkichlari sezilarli darajada kamaygan. Aksincha, skrining yetarli darajada tashkil etilmagan hududlarda kasallik kech bosqichda aniqlanmoqda. Yosh bemorlarda alohida muammo — fertil funksiyani saqlash masalasidir. I bosqichda aniqlangan hollarda traxeletomiya kabi organ saqlovchi jarrohlik usullari qo‘llanilishi mumkin. Biroq II–III bosqichlarda radikal jarrohlik va kombinatsiyalangan kimyo-nur terapiyasi talab etiladi, bu esa reproduktiv salohiyatga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Shuningdek, ijtimoiy omillar — tibbiy savodxonlik darajasi, ginekologik ko‘rikdan muntazam o‘tmaslik, stigma va qo‘rquv — kech murojaat qilishga sabab bo‘lmoqda. Profilaktika nuqtai nazaridan HPV vaksinatsiyasi eng samarali choradir. Vaksinatsiya 9–14 yosh oralig‘ida o‘tkazilganda maksimal himoya ta’minlanadi. Bu birlamchi profilaktika hisoblanadi, skrining esa ikkilamchi profilaktika vositasidir. Shunday qilib, yosh ayollarda bachadon bo‘yni saratoni ko‘p omilli etiologiyaga ega bo‘lib, biologik va ijtimoiy faktorlarning o‘zaro ta’siri natijasida rivojlanadi.

Xulosa. Yosh ayollarda bachadon bo‘yni saratoni dolzarb tibbiy va ijtimoiy muammo bo‘lib qolmoqda. Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko‘rsatdi:

- Kasallik ko‘pincha 30–40 yosh oralig‘ida aniqlanadi
- Asosiy xavf omili — HPV infeksiyasi
- Erta jinsiy hayot va ko‘p jinsiy hamkorlik xavfni oshiradi
- Skrining dasturlarining yetarli emasligi kech tashxisga olib keladi

Kasallanish va o‘lim ko‘rsatkichlarini kamaytirish uchun quyidagilar zarur:

1. HPV vaksinatsiyasini keng joriy etish
2. Muntazam PAP-test va HPV-test skriningini kuchaytirish
3. Aholi orasida reproduktiv salomatlik bo‘yicha ma’rifiy ishlarni olib borish
4. Yosh ayollarda onkologik hushyorlikni oshirish
5. Erta bosqichlarda organ saqlovchi davolash usullarini qo‘llash

Erta aniqlash va kompleks profilaktik chora-tadbirlar yosh ayollarda kasallik yukini sezilarli darajada kamaytirishi mumkin.

Adabiyotlar:

1. Arbyn M., Weiderpass E., Bruni L. et al. Estimates of incidence and mortality of cervical cancer worldwide // Lancet Global Health. — 2020. — Vol. 8. — P. 191–203.
2. Bosch F.X., Lorincz A., Muñoz N. et al. The causal relation between HPV and cervical cancer // Journal of Clinical Pathology. — 2002. — Vol. 55. — P. 244–265.
3. Crosbie E.J., Einstein M.H., Franceschi S. et al. Human papillomavirus and cervical cancer // Lancet. — 2013. — Vol. 382. — P. 889–899.
4. Schiffman M., Castle P.E. The promise of global cervical-cancer prevention // New England Journal of Medicine. — 2005. — Vol. 353. — P. 2101–2104.